

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ СУЇЦИДАЛЬНИХ ІДЕАЦІЙ І ПРОФІЛАКТИКА САМОГУБСТВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Н. М. Лукашевич, В. О. Ольховський¹

Харківський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом

¹Харківський національний медичний університет

Харківська спеціалізована школа № 11

Резюме: В статті наведені методики виявлення акцентуацій характеру, психологічні фактори суїцидальних ідеацій у підлітків, запропоновані рекомендації з їх профілактики.

Ключові слова: суїцидальні ідеації, депресія, психотип, акцентуація характеру.

ВСТУП. Сучасна система національної освіти покликана сприяти особистісному становленню людини нового покоління, збереженню та зміцненню психічного й фізичного здоров'я учнів [1, 2].

Навчально-виховна діяльність не завжди сприяє гармонійному розвитку особистості учня. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах профільного навчання, яке інтенсифікує діяльність старшокласників, що нерідко призводить до надмірного інтелектуального та фізичного напруження, появи особистісних дисгармоній у школярів [5, 2]. Результати наукових досліджень свідчать, зокрема, про те, що в умовах швидкої інформатизації освітнього простору особистісний розвиток старшокласників супроводжується такими проявами дисгармоній як перевтома, підвищена тривожність, внутрішньо особистісна конфліктність, загроза суїциду [11].

Проблема суїцидальної поведінки є надзвичайно важливою для сучасної України. Особливо гострою в Україні є проблема підліткового самогубства. За останні роки різко збільшилася кількість самогубств серед дітей віком 11 – 16 р.

Окрім суїцидальних спроб значного розповсюдження серед підлітків набули внутрішні форми суїцидальної поведінки – суїцидальні ідеації, які завжди в широкій чи згорнутій формі передують самогубству [3, 7]. Внутрішня суїцидальна поведінка або суїцидальні ідеації, включає суїцидальні уявлення (думки, фантазії стосовно скоєння самогубства) та суїцидальні тенденції (наміри, задуми, у яких присутній компонент рішення і продумується план самогубства).

Суїцидальні ідеації не вивчались ані в Україні, ані в Росії. Це є значним недоліком, тому що саме на початкових етапах розвитку суїцидальної поведінки, при її вчасному виявленні є можливість попередити скоєння самогубства [9, 11].

Вітчизняні психіатри А. Е. Лічко та В. Т. Кондрашенко зазначають на певний зв'язок суїцидальної поведінки з типом акцентуації характеру [8].

Проблему ранньої діагностики та профілактики суїцидальної поведінки в підлітковому віці можна

вирішити в межах шкільної психологічної служби. Але відсутність зручних скринінгових методик для діагностики суїцидальних ідеацій та наукових програм профілактики суїцидальної поведінки не дає змоги виявляти групу ризику щодо скоєння самогубства та проводити з нею психокорекційну роботу. Підлітки потрапляють до фахівців лише після невдалої суїцидальної спроби, якої можна було б уникнути. Саме на виявлення суїцидальних ідеацій та попередження їх переходу в більш серйозні форми суїцидальної поведінки повинні бути спрямовані профілактичні програми [6, 9, 10].

У генезі суїциду серед підлітків та молоді велике значення має взаємозв'язок впливів середовища, індивідуальних психологічних структур особистості та особливостей соціалізації індивідуума [3, 4, 12].

У зв'язку з цим актуальною є потреба в розгортанні досліджень проблеми корекції дисгармонійного розвитку особистості школяра в умовах навчального закладу. У своїй роботі ми поставили завдання «зробити зріз» психологічного стану групи школярів-підлітків, які навчаються в Харківській спеціалізованій школі № 11.

Ми припускали, що серед цієї групи можуть бути підлітки з прихованими формами суїцидальних ідеацій.

Матеріали та методи дослідження. Досліджувалося 65 респондентів, це учні 9-класів віком 13 – 14 років.

Як діагностичний інструмент ми використовували такі методи:

1. Перелік питань за методикою К. Леонгарда – Т. Шмішека, яка спрямована на виявлення типів акцентуацій характеру.

3-поміж 88 тестових запитань ми обрали сім:
1) Чи довго ти гніваєшся, ображаєшся? 2) Чи відчуваєш ти неспокій на душі? 3) Чи боїшся ти крові? 4) Чи охоче ти виконуєш шкільні доручення? 5) Чи легко ти знайомишся з людьми? 6) Чи бувають з тобою несправедливі? 7) Чи переживав ти горе?

2. Інтропоективна методика К. І. Мировського, що допомагає виявити приховану депресію.

3. Тест вільного письмового твору (тест Готшалка – Глейзера), який дозволяє досліджувати лексико-семантичні показники тривоги, агресії, депресії в дефініціях досліджуваних.

До групи досліджуваних увійшло 65 школярів-підлітків, це учні 9-х класів віком 13 – 14 років.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Результати проведених досліджень оброблено й зведено у табл. 1, з якої видно, що більшість підлітків 64,6 % (42 із 23) відзначають, що довго гніваються і ображаються, констатують суттєві перепади настрою.

Таблиця 1

Спрямованість на виявлення типів акцентуацій характеру

Запитання	Відповідь	
	Так	Ні
Чи довго ти гніваєшся, ображаєшся?	42	23
Чи відчуваєш ти неспокій на душі?	51	14
Чи боїшся ти крові?	18	47
Чи охоче ти виконуєш шкільні доручення?	32	33
Чи легко ти знайомишся з людьми?	30	35
Чи бувають з тобою несправедливі?	54	11
Чи переживав ти горе?	58	7

Неспокій на душі, пов'язаний зі всілякими життєвими труднощами, відзначає 51 респондент (78,5%), і лише 14 школярів (21,5%) відповіли негативно.

Боязнь крові відмітили позитивно 18 підлітків (27,7%), більша частина опитуваних дала негативну відповідь – 47 (72,3%).

Шкільні доручення залюбки виконують 32 підлітки (49,2%), 33 (50,8%) відзначили, що не відчувають гострого й сильного бажання виконувати шкільні завдання та доручення, які дають викладачі.

Легке, швидке знайомство з новими людьми констатують 30 респондентів (46,1%), 35 (53,9%) школярів не дуже охоче йдуть на контакт, намагаються більше придивлятися й залишатися осторонь.

Несправедливість до себе відзначає більша частина підлітків – 54 (83,1%), і лише 11 чоловік (16,9%) дали негативну відповідь.

Горе, образи, які довели до сліз відмічають 58 чоловік (89,2%), 7 респондентів (10,8%) вважають себе щасливими людьми.

За даними тестової методики ми виявили, що 84% дітей демонстрували гіпертимний тип акцентуації характеру. Це означає, що гіпертимні підлітки частіше за інших потрапляють у конфліктні ситуації, мають агресивні реакції, прагнуть до ризику й авантюри, не реагують на зауваження, ігнорують покарання, у них відсутня межа самокритичності. Ці підлітки мають найбільш високий поріг до суїцидальних думок, роздумів.

Стан афектів у декілька разів перевищує показники підлітків екзальтованого лобильного типу.

Агресивну поведінку, схильність до суїцидальних думок мають підлітки гіпертимного, епілептоїдного та епілептоїдно-істероїдного типів, аутоагресивну – лобильного, істероїдного та сенситивного типів, делінквентну – психостенічного, істероїдного, шизоїдного типів.

Найбільших змін зазнали неадекватно низький та неадекватно високий рівні самооцінки в учнів епілептоїдного, лобильного, шизоїдного, психостенічного типів.

За методикою К. І. Мировського ми виявили, що у 60% обстежених підлітків спостерігається тривожність і латентна депресія.

Результати проведення тесту вільного письмового твору в обстежених підлітків були такими: 42 підлітки (64,6%) тривожно висловлювалися у своїх творах, це ми розуміли як стан прихованої депресії: «Мене бентежать кошмарні сновидіння погоні», «Я дуже хвилююся за свою старшу сестру, яка не може знайти потрібну роботу», «Мої батьки не можуть допомагати мені матеріально і я змушений самостійно заробляти», «У мене крається серце й душа від моєї безпорадності».

Для профілактики суїцидів у підлітків ми запропонували наступні методики: техніка трансформації образ на себе «10 пальчиків». Ця методика дозволяє трансформувати негативні наслідки образ на себе, почуття провини, психічного незадоволення; формувати терпляче ставлення до себе, своїх вчинків; техніка «Подарунки», яка дозволяє розвивати вміння позитивного сприйняття світу; музикотерапія дозволяє поліпшити психоемоційний настрій, трансформувати психічну втому. Запропоновані методики дали позитивні наслідки.

ВИСНОВКИ

У результаті констатуючого дослідження встановлено, що особистість старшокласника являє собою систему, що містить когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти, які є джерелами особистісного розвитку, регулятором поведінки підлітка.

Отримані дані показали, що тип акцентуації характеру впливає і на формування девіантної поведінки, і на суїцидальні ідеї.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 1 – 32.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) // Освіта. – 1994. – № 11. – С. 5 – 17.
3. **Вашека Т. В.** Практичні рекомендації для проведення психокорекційної роботи з підлітками за наявності суїцидальних ідеї / Т. В. Вашека // *Практ. псих. та соц. робота.* – 2006. – № 7. – С. 68 – 72.
4. **Гольдштейн А. П.** Тренінг контролю гніву / А. П. Гольдштейн // *Практ. псих. та соц. робота.* – 2003. – № 4. – С. 61 – 75.
5. Заняття з підлітками 12 – 14 років. Тема 4. Ризикова поведінка та формування відповідальної (безпечної) поведінки // *Психолог.* – 2003. – № 40. – Додаток до газ. – С. 9 – 12.
6. **Каган С. Я.** Як допомогти проблемній дитині. Психокорекція / С. Я. Каган // *Психолог.* – 2005. – № 18. – С. 13 – 22.

7. **Кашенко В.П.** Педагогическая коррекция: Исправление недостатков характера у детей и подростков / В. П. Кашенко – М.: Академия, 2000. – 304 с.
8. **Личко А.Е.** Патохарактерологический диагностический опросник для подростков и опыт его практического применения / А. Е. Личко, М. Я. Иванов. – М.: «Фолиум», 1995. – 64 с.
9. **Максимова Н.О.** Психокоррекційна робота з підлітками групи ризику / Н. О. Максимова // Психолог. – 2003. – № 45. – С. 9 – 12.
10. **Овчарова Р.В.** Технологии образования практического психолога / Р. В. Овчарова. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 349 с.
11. **Піддубна Н. В.** Корекція соціальної адаптації дитини в суспільстві / Н. В. Піддубна // Психолог. – 2006. – № 13. – С. 18 – 20.
12. **Gottschalk L. A.** The Measurement of Psychological States Through the Content Analysis of Verbal Behavior / L. A. Gottschalk, G. C. Gleser – Los Angeles: University of California Press, 1969. – 322 p.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ СУИЦИДАЛЬНЫХ ИДЕАЦИЙ И ПРОФИЛАКТИКА САМОУБИЙСТВ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Н. Н. Лукашевич, В. А. Ольховский

Резюме: В статье приведены методики выявления акцентуаций характера, психологические факторы суицидальных идеаций у подростков и даны

рекомендации по их профилактике.

Ключевые слова: суицидальные идеации, депрессия, психотип, акцентуация характера.

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF SUICIDAL INTENTIONS AND PROPHYLAXIS OF SUICIDES ARE IN TEENS

N. N. Lukashevich, V. A. Olhovskiy

Resume: Methodologies over of exposure of character accentuations are brought in the article, psychological factors of suicidal intentions for teenagers and recom-

mendations are given on their prophylaxis

Key words: suicidal, intention, psychotype, character accentuations.

УДК 57.017.5+616.718.8

СТАТЕВІ ВІДМІННОСТІ ПЛЕСНОВИХ КІСТОК СТОПИ ЗА ЗНАЧЕННЯМИ СУМАРНОЇ ТОВЩИНИ КОРТИКАЛЬНОГО ШАРУ ТІЛА ТА КОРТИКО-ДІАФІЗАРНОГО ПОКАЗНИКА

Волошинович В. М., Козань Н. М., Волошинович В. М.
Івано-Франківський національний медичний університет

Резюме. На підставі рентгенограмметричних параметрів плеснових кісток стопи людини визначено статеві відмінності в осіб від 1 до 21 року. На кожній рентгенограмі визначали сумарну товщину кортикального шару тіла на рівні середини кістки та вираховували кортико-діафізарний показник I-V плеснових кісток. Статеві відмінності особливо чітко проявляються у віці від 15 до 21 року, що обумовлено завершенням статевого дозрівання. Але за деякими показниками достовірні статеві відмінності проявляються у віці 8 та 11 років, що обумовлено інтенсивним збільшенням поперечних розмірів кісток.

Ключові слова. Статі, кістки стопи, плеснові кістки, рентгенограмметрія.

ВСТУП. Визначення фізичних властивостей невідомої особи є одним із важливих діагностичних медико-криміналістичних завдань, які вирішуються під час проведення судово-медичної експертизи

розчленованих трупів [1]. Необхідність встановлення статі за окремими кістками скелета людини виникає при дослідженні масових жертв при вибуховій травмі з можливим розчленуванням тіла (бойові дії, терористичні акти, авіакатастрофи, техногенні катастрофи).

Актуальній проблемі визначення статі за кістками скелета присвячено окремі дослідження [2, 3], однак вірогідна діагностика статі не завжди можлива. Діагностика статі за кістками скелета в осіб, що не досягли статевої зрілості, значно утруднена в зв'язку з відсутністю чітко виражених ознак, характерних для тієї чи іншої статі.

Визначення статі за кістками стопи в осіб віком від 1 до 21 року та на етнотериторіальних групах населення України досі не вивчена.

Мета роботи. На основі дослідження рентгенограмметричних параметрів кісток стопи встановити критерії діагностики статі в осіб від 1 до 21